

A végrehajtási jog elévülése Ausztriában

TÖRÖK-TÓTH SOMA*

1. Bevezetés – az osztrák jog relevanciája

A magyar és az osztrák polgári jog fejlődése már csak a történelmi meghatározottság okán is számos ponton kapcsolódik össze egymással.

Lerakni kívánván egy feudalista kötöttségektől mentes, modern polgári társadalom alapjait, az 1848-as törvényhozás polgári törvénykönyv megalkotását tűzte ki célul. A forradalom és szabadságharc leverése ugyanakkor – legalábbis egy időre – e törekvésnek is a végét jelentette, saját kódex létrehozásának lehetővé tétele vagy előmozdítása helyett Ferenc József császár ugyanis 1853. május 1-jei hatállyal, a birodalmi egységesítés jegyében pátensszel vezette be az osztrák Általános Polgári Törvénykönyvet (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* – a továbbiakban: ABGB¹) Magyarországon is.² A magyarok az osztrák kódexet – minthogy szerintük azt a szabadságharcukat elfojtó hatalom oktrojálta kívülről rájuk, megtörve ezzel nemzeti joguk organikus fejlődését és figyelmen kívül hagyva annak alapvető karakterjegyeit – idegenkedve fogadták,³ dacára annak, hogy Szladits Károly az

* Egyetemi tanársegéd, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék; kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Magánjogi Kutatási Főosztály.

DOI: 10.47079/2025.wzna.vegrehajtas.1_16

- 1 Lásd az Osztrák Köztársaság Jogi Információs rendszerét: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>; [letöltve: 2025. 06. 10.]
- 2 VERESS Emőd: Az 1848-as polgári jogi kodifikációs terv és Erdély: egy tanulságos országgyűlési vita 1868-ból. In: MEZEY Barna – VERESS Emőd (szerk): *Az áprilisi törvények 175 éve: a modern Magyarország megalapozása*. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2024. 334-335. o. Lásd még LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2002. 61-63., 83. o.
- 3 VERESS 334. o.

ABGB-t később „sikerült törvényhozási munkálat”-ként értékelte. Az ABGB jelentőségét Szladits abban látta, hogy „a polgári jogrend kialakulásának kezdeti korában, mintegy előre kitűzte e jogrend kereteit, melyekbe az új gazdasági élet csak utóbb nőtt bele”;⁴ azaz ilyenformán hozzájárult az uralkodó modernizációs terveinek megvalósításához.

Az ABGB „sikerültségét” mutatja, hogy noha a helyébe Magyarországon az Országbírói Értekezlet az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok elfogadásával alig évtizedes pályafutást követően a magyar szokásjogot állította vissza,⁵ Ausztriában – természetesen az azóta lezajlott társadalmi és gazdasági változásoknak megfelelő módosításokkal – mind a mai napig hatályban van. A magyar polgári jogra pedig rövid életű közvetlen magyarországi alkalmazásán túlmutatóan is komoly hatást gyakorolt: számos korabeli jogintézmény természetét határozta lényegét tekintve meg, a jogág és a magyar polgári jogtudomány fejlődését pedig egyértelműen a németes jogtudományi vonal hatókörébe vonta.⁶ Az osztrák fókuszú jogösszehasonlító vizsgálat Magyarországon éppen ezért minden esetben indokolt.

Nem jelentenek kivételt ez alól a végrehajtási jog elévülésére vonatkozó szabályok sem. Az anyagi jog alapján a jogalanyokat megillető alanyi jogok kizárólag akkor tudnak megfelelően érvényesülni, illetve a bíróság részéről akkor részesíthetők megfelelő védelemben, ha a jogkeresők számára az eljárásjogok az ehhez szükséges keretrendszer biztosítják. Az alanyi jogok gyakorlásában és védelmében így a perrendi és végrehajtási szabályok meghatározó szerepet játszanak. Ebben a kontextusban pedig kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy egy jogerős, végrehajtható jogcímmel rendelkező jogosult a kötelezett nem teljesítése esetén meddig, milyen időkorláton belül és feltételek mellett fordulhat újfent az állami kényszerapparátushoz, ezáltal annak érdekében, hogy az állam által egyébként már – bírósági ítélettel vagy más, végrehajtási jogot keletkeztető módon, például közjegyzői okirattal – elismert jogosultságának, illetőleg kötelezettségének az állam a szerve-

4 SZLADITS Károly: A magyar magánjog fejlődésmenete. In: SZLADITS Károly (szerk): *Magyar Magánjog*, első kötet – általános rész, személyi jog. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 83. o.

5 VERESS 335. o.

6 SZLADITS 79. o.

zetrendszerén keresztül immár ténylegesen is érvényt szerezzen.⁷ Ebben a tanulmányban az osztrák és a magyar jognak a végrehajtási jog elévülésére vonatkozó jogi megoldásait hasonlítom össze és mutatom be.

2. Jogforrások és a végrehajtási jog elévülésére vonatkozó alapvető szabályok

A végrehajtási jog elévülésére vonatkozó osztrák és magyar szabályozás struktúrája valamelyest emlékeztet egymásra. A végrehajtás szempontjából irányadó szabályokat Ausztriában is első sorban a végrehajtási törvény (*Exekutionsordnung*)⁸ és a polgári perrendtartás (*Zivilprozessordnung*)⁹ tartalmazzák. Amíg azonban Magyarországon a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) a végrehajtási jog elévülését kifejezetten a végrehajtandó követelés elévüléséhez kapcsolja – azaz végrehajtási eljárás végrehajtható okirat alapján az adott anyagi jogi követelésre csakis a követelés tekintetében a jogszabályok, vagy akár a felek által megállapított elévülési idő szabta keretek között indítható¹⁰ –, addig az osztrák törvények a végrehajtási jog elévüléséről külön nem rendelkeznek; arra következképpen az ABGB általános elévülési szabályait kell alkalmazni. Az elévülési jog osztrák szabályozásá-

7 PUSZTAHELYI Réka: *A magánjogi elévülés*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2015. 279. o. [PUSZTAHELYI 2015]

8 Lásd az Osztrák Köztársaság Jogi Információs rendszerét: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001700>; [letöltve: 2025. 06. 10.]

9 Lásd az Osztrák Köztársaság Jogi Információs rendszerét: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699>; [letöltve: 2025. 06. 10.]

10 Ha például egy vállalkozási szerződés teljesítése során az egyik szerződő fél a másiknak kárt okoz, a Ptk. 6:142. §-a értelmében köteles lesz azt a károsultnak megtéríteni. Amennyiben pedig a felek a vállalkozási szerződésükben – a Ptk. 6:22. § (3) bekezdésével összhangban – a szerződésszegésből fakadó igények érvényesítésére nézve az általánosnál rövidebb, hároméves elévülési határidő tűztek ki, akkor a kártérítési igényre alapított végrehajtási jog elévülési ideje is három év lesz. Következésképpen: ha kártérítési követelését a károsult a bíróság előtt sikeresen érvényesíti, és azt a bíróság jogerős érdemi határozata révén megerősítést nyer, akkor a határozathozatallal a követelés elévülése – a Ptk. 6:21. § (1) bek. c) pontja és (2) bek. alapján – megszakad és újból kezdődik, a végrehajtási jog gyakorlására: végrehajtás kérésére a jogosultnak ettől fogva pedig ismét három év áll majd a rendelkezésére.

nak megismeréséhez és vizsgálatához tehát az ABGB kapcsolódó rendelkezéseinek az elemzése szükséges.

Az ABGB az elévülést – különösen a magyar Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (a továbbiakban: Ptk.) képest – hosszan és részletesen szabályozza.¹¹ A Ptk.-val ellentétben nem választja szét ugyanakkor egymástól az elévülést és az elbirtoklást, amely utóbbi az ABGB rendszerében gyakran eleve együtt jár az elévüléssel.¹² Ez a szabályozástechnikai megoldás az elévülés és az elbirtoklás háttérében álló jogpolitikai célok azonosságával magyarázható: annak érdekében, hogy a jogosult vagy a tulajdonos személyével kapcsolatos bizonytalanságot elkerüljék, az elévülés és az elbirtoklás is a ténylegesen fennálló, illetve a keltett látszat szerinti helyzetet rögzítik. Teszik mindezt hasonló szerkezetű szabály útján, hiszen egy meglévő jogosultság meghatározott ideig történő nem gyakorlása mind a két jogintézmény esetében a jognak az állami úton történő kikényszeríthetőség megvonása következtében csökkent értékű gyakorolhatóságát, illetőleg kizártságát eredményezi. Bizonyos idő eltelte után mind az elévülés, mind az elbirtoklás kizárja továbbá, hogy a korábbi jogosult a tényleges állapottal szemben a valós jogi helyzetre alapítsa igényének érvényesítését.¹³

Minden elévülési szabályozásnak központi jelentőségű kérdése az elévülési idő meghatározása, amely minden esetben jogpolitikai mérlegelés tárgyát képezi. Ausztriában az általános magánjogi elévülési idő harminc év¹⁴ – ennyi idő alatt évülnek el azok a követelések, amelyekre nézve az ABGB nem más elévülési időt állapít meg. Ez utóbbi körbe tartoznak egyebek mellett a kereskedelmi, ipari, üzlet tevékenységből, illetve a mezőgazdasági termékek szállításából származók, a bérleti és lízingdíjak,¹⁵ ajándékozási, házassági vagy öröklési jogviszonnyal kapcsolatosak,¹⁶ amelyek elévülési idejét az osztrák jogalkotó típusonként eltérően, de az általánoshoz képest lényegesen alacsonyabb időtartamban határozta meg. (Míg a családjogi, a személyiségi jogi és bizonyos dologi jogi követelések ehhez képest nem

11 ABGB 1451–1502. §

12 SZALMA József: *Az elévülési határidő szabályainak jogi természete az európai és a magyar magánjogban*. Glossa Iuridica, 2023/1–2. 64. o.

13 MENYHÁRD Attila: *Dologi jog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2010. 196. o.

14 ABGB 1479. §

15 ABGB 1486. §

16 ABGB 1486a–1487. §

évülnek el.¹⁷⁾ A végrehajtási jog Ausztriában az általános szabályok szerint, azaz harminc év alatt évül el.¹⁸⁾ Ez az általános elévülési idő viszont nemcsak a Ptk.-ban alkalmazotthoz képest¹⁹⁾ tűnik meglepően hosszúnak, de mintha a napjaink túlhajszoltságig felgyorsult gazdasági és technológiai körülményei által támasztott követelményekkel sem állna összhangban. A hosszú általános elévülési idő oka ugyanakkor az elévülés szabályainak itt ismertetett szoros kapcsolata az elbirtokláséival, amely jogot keletkeztető jellegénél fogva a harmincéves időtartamot valamennyire mégiscsak indokoltta teszi.²⁰⁾ Abban, hogy az osztrák jogalkotó továbbra is fenntartja a hosszú általános elévülési időt, szerepet játszat továbbá a patinás kódex kontinuitásának megőrzésére való törekvés is.

További fontos kérdés – amely a jogirodalomban a Ptk. szabályaival kapcsolatosan is rendre felmerül²¹⁾ –, hogy milyen mértékben diszpozitívak az adott elévülési szabályozás rendelkezései az elévülési idő és az elévülést megszakító jogi tények tekintetében. Az ABGB 1502. §-a értelmében „[a]z elévülést nem lehet előzetesen kizárni, és nem lehet a törvényben meghatározottnál hosszabb elévülési határidőt sem kikötni.”²²⁾ Ez a szabály a felek mozgásterét is lehatárolni látszik, akik ennek megfelelően tehát nem köt-

17 ABGB 1481–1483. §

18 Lásd az osztrák illetőségű Knoetzl Haugeneder Netal GmbH-nak a Chambers and Partners jogi piacutató vállalkozás részére az osztrák bírósági ítéletek végrehajtásáról írt összefoglalót: <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/comparison/976/13968/21951-21952-21953-21954>; valamint az Európai Unióhoz tartozó European Judicial Network tájékoztatóját: https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/civil-cases/recognition-enforcement-court-decisions/how-enforce-court-decision/at_hu?AUSTRIA=&member=1#ref-6-vonatkozna-e-a-v%C3%A9grehaj%C3%A1sra-korl%C3%A1toz%C3%A1sok-p%C3%A9ld%C3%A1ul-az-ad%C3%B3sok-v%C3%A9delm%C3%A9hez-kapcsol%C3%B3d%C3%B3-korl%C3%A1tok-vagy-hat%C3%A1rid%C5%91k; [letöltve: 2025. 06. 10.]

19 Ptk. 6:22. § (1) bek.: Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a követelések öt év alatt évülnek el.

20 PUSZTAHELYI Réka: Az elévülési szabályok megváltoztathatósága: a magánautonómia határai. Állam- és Jogtudomány, 2024/1. 51. o. [Pusztahelyi (2024)]

21 Lásd VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog – általános rész*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 309. o. [VÉKÁS 2016], VÉKÁS Lajos: A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban. Magyar Jog, 2018/7-8. 389-390. o. [VÉKÁS 2018], PUSZTAHELYI 2015. 160-164. o., JÓJÁRT Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben – elméleti alapvetés. 2014/12. 638. o., WELLMANN György: Néhány jogértelmezési kérdés a Ptk. Kötelmi Jogi Könyvéből. Gazdaság és Jog, 202/11-12. 10. o.

22 „Der Verjährung kann weder im voraus entsagt, noch kann eine längere Verjährungsfrist, als durch die Gesetze bestimmt ist, bedungen werden.”

hetnek ki érvényesen az ABGB által megállapítottnál hosszabb elévülési időt vagy időket, azaz egyező akarattal sem ronthatják le a törvényi szabályok érvényesülését.²³ Mivel azonban az osztrák jogban – amint bemutattam, a Vht. megoldásától eltérően – a végrehajtási jog elévülési ideje elválik a végrehajtandó anyagi jogi követelésétől – amelyre a felek adott esetben a törvényi időtartamoknál rövidebb elévülési időt állapíthatnak meg –, és az általános szabályok szerint alakul, a diszpozitivitás kérdése a végrehajtási jog elévülése tekintetében Ausztriában valójában nem merülhet fel.

3. Az elévülés nyugvása

Az elévülés a bizonytalan helyzetek felszámolására való törekvéshez szorosan kapcsolódó, további eminens jogpolitikai célja, hogy elzárja a bírósági jogvédelem lehetőségét azon jogosultak előtt, akik vagy amelyek a követeléseiket meghatározott időn keresztül nem érvényesítik. (Azoktól a jogosultaktól ugyanis, akik nem mutatnak elég hajlandóságot jogaik gyakorlására vagy követeléseik érvényesítésére, az állam megtagadja az ehhez történő segítségnyújtást.²⁴) Természetesen adódhatnak azonban olyan helyzetek, amikor erre egy jogosult valamilyen oknál fogva egész egyszerűen nem képes. A jognak ilyenkor elsődlegesen választ kell adnia arra a kérdésre, hogy mentesíti-e a követelése érvényesítésére valamilyen oknál fogva nem képes jogosultat az elévülés jogkövetkezményeinek beállása – ti. az állami úton történő kikényszeríthetőség elvesztése és elévülési kifogás keletkezése a kötelezett oldalán²⁵ – alól, azaz megengedi-e a számára, hogy követelése mindaddig ne évjön el, amíg annak érvényesítésére újból képessé nem válik. Ezzel összefüggésben, másodlagosan pedig azoknak a kérdéseknek a megválaszolása szükséges, hogy milyen okok fennállása esetén teszi meg mindezt, illetve, hogy ezen okok felmerüléséhez milyen jogkövetkezményeket fűz.

Az ABGB – akárcsak a Ptk. – elismeri az elévülés nyugvásának jogintézményét, a nyugvásra okot adó körülményeket pedig részletesen szabályozza; szemben a Ptk.-val, amely az elévülés nyugvásának feltételeként tudatos

23 PUSZTAHELYI 2024. 51. o.

24 VÉKÁS 2016. 309. o.

25 PUSZTAHELYI 2015. 166. o.

jogalkotói döntés nyomán csupán a jogosult „menthető ok”-át említi, és a nyugvást eredményezhető jogi tényekről még csak példálózó jellegű felsorolással sem szolgál.²⁶ Az ABGB 1494. § (1) bekezdése értelmében ennek megfelelően – egyebek mellett – nyugszik az elévülés, ha nagykorú személy a belátási képességének hiánya miatt nem képes jogainak gyakorlására vagy követelésének érvényesítésére, mindaddig, amíg belátási képességét vissza nem nyeri, vagy jogainak gyakorlása, illetőleg követelései érvényesítése érdekében gondnoka fel nem lép. A (2) bekezdés szerint ugyanez vonatkozik a kiskorú jogosultakra is, ha törvényes képviselőjük nincsen, vagy belátási képességének hiánya miatt nem képes a kiskorú jogainak gyakorlására vagy követelésének érvényesítésére. A kiskorú károsult esetén a kártérítési igény érvényesítésére az ABGB 1489. §-a által megállapított, a károsult tudomszerzésével kezdődő hároméves elévülési idő pedig mindaddig nem indul el, amíg a károsult nagykorúvá nem válik. Fordított helyzetben pedig: ha a kötelezett kiskorú, a vele szembeni követelés elévülése nem kezdődik meg mindaddig, amíg törvényes képviselője nincsen, illetőleg nem tudja a kiskorú jogait gyakorolni, illetve követeléseit érvényesíteni. Továbbá, az 1496. § alapján az elévülés nyugvását eredményezi a polgári vagy katonai szolgálat, illetve az igazságszolgáltatás esetleges, valamilyen vis maior jellegű esemény következtében beálló működésképtelensége is.²⁷ Az elévülés nyugvására irányadó szabályok a végrehajtási jog elévülésére nézve is irányadóak.

Amint említettem, az elévülés nyugvásával összefüggésben a jognak arról is rendelkeznie kell, hogy milyen jogkövetkezmények fűződjenek a nyugvásra okot adó körülmények felmerüléséhez, vagyis, hogy milyen hatással legyen a nyugvás időtartama az elévülési időre. A iustinianusi római jogban a nyugvást előidéző körülmény elhárulását követően az elévülés tovább folytatódott, a nyugvás előtt eltelt időt pedig bele kellett számítani az elévülésbe; az elévülési idő tehát a nyugvás időtartamával meghosszabbodott.²⁸ Az elévülés nyugvásának funkcióját kétségtávol ez a megoldás fejezi ki a

26 VÉKÁS Lajos: Az elévülés nyugvásának lényege. In: GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, Budapest, 2024. A Ptk. 6:24. §-hoz fűzött magyarázat. [Vékás 2024a]

27 ABGB 1494 – 1496. §

28 FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007. 158. o.

legtisztábban,²⁹ amely megoldás nem volna ugyanakkor összeegyeztethető az elévülés alapjául szolgáló modern jogpolitikai indokokkal. Ahogyan a Ptk.-nak az ABGB-ével csaknem azonos konstrukciója kapcsán Vékás Lajos professzor rámutat: „A polgári jogi szabályozásnak törekednie kell a huza-mosabb ideig fennálló, bizonytalan jogi helyzetek mielőbbi rendezésére, illetve arra, hogy ilyen helyzetek – lehetőség szerint – csak kivételes esetben és akkor is csak korlátozott ideig állhassanak fenn.”³⁰ A modern polgári jogokban, így az osztrákban és a magyarban is, az elévülés ennek megfelelően a nyugvás alatt is tovább folyik, a jog pedig ahhoz csak akkor és annyiban fűz jogkövetkezményt, ha az elévülésből meghatározott idő volna csak hátra.³¹ Az ABGB – a Ptk.-val egyetemben³² – ezt a megközelítést tükrözi és alkalmazza: a nyugvásra okot adó körülmény elhárulását követően még két évig érvényesíthető az elévült követelés abban az esetben, ha az elévülési idő egyébként a nyugvás alatt letelt volna.

4. Az elévülés megszakadása

Amíg az elévülés nyugvása az elévülési időt a jogosult joggyakorlási és igényérvényesítési képességét hátrányosan érintő bizonyos körülmények fennállása esetén adott módon meghosszabbítja, addig az elévülés megszakadásával az elévülési idő a megszakadást eredményező jogi tény felmerülésétől számítva – mind a Ptk.,³³ mind az ABGB értelmében – újrakezdődik.

Az ABGB 1497. §-nak első fordulata szerint így az elévülés megszakad abban az esetben, ha az elévülésre hivatkozni kívánó fél akár kifejezetten,

29 Pustahelyi 2015. 167. o.

30 Vékás 2024a.

31 Uo.

32 Ptk. 6:24. § (1) bek.: Ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, az elévülés nyugszik. (2) bek.: Ha az elévülés nyugszik, az akadály megszűnésétől számított egyéves – egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetén három hónapos – határidőn belül a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél – egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetén három hónapnál – kevesebb van hátra.

33 Ptk. 6:25. § (2) bek.: Az elévülés megszakításától vagy az elévülést megszakító eljárás jogerős befejezésétől az elévülés újból kezdődik.

akár hallgatólagosan elismerte a másik fél jogosultságát.³⁴ Amint korábban többször említettem, az elévülés egyik fontos jogpolitikai célja, hogy a jogi helyzetekben mutatkozó tartós bizonytalanságnak elejét vegye, ennek pedig fontos eszköze, hogy az állami kényszer lehetőségének elévülési időn túli kizárásával a jogosultat jogának mielőbbi gyakorlására, illetve követelésének mielőbbi érvényesítésére ösztönzi. (Kissé túlzó képszerűséggel úgy is lehetne fogalmazni, hogy az elévülés igyekszik előhozni a követeléseket az érvényesítetlenség jogi félhomályából.) A kötelezettnek bármilyen magatartása azonban, amellyel a saját teljesítési kötelezettségére: arra utal, hogy neki a jogosulttal szemben kötelezettsége, tartozása áll fenn, a jogosultságot vagy követelést övező bizonytalanságot annak ellenére számolja fel, hogy jogát vagy követelését a jogosult továbbra sem gyakorolja, avagy érvényesíti;³⁵ az elévülés ezekben az esetekben következőképpen megszakad. Amíg pedig a Ptk.-nak mindössze a kommentárja említi meg, hogy a tartozás kötelezett részéről történő elismerése nem csupán a formális tartozáselismerést jelenti, hanem bármilyen, a kötelezett részéről a kötelezettsége fennállására utaló magatartást vagy cselekedet, addig az ABGB hivatkozott rendelkezése mindezt a normaszöveg szintjén is kifejezetten egyértelművé teszi. A végrehajtási jog elévülésére vonatkozóan pedig ez a szabály ellentmondásmentesen alkalmazható: ha a kötelezett a jogosultat megillető végrehajtási jogcím keletkezését követően a végrehajtható követelés fennállására utaló bármilyen magatartást tanúsít, úgy a végrehajtási jog – a korábban kifejtetteknek megfelelően egyébként hosszú – elévülési ideje is megszakad.

Az 1497. §-nak második fordulata szerint megszakad továbbá az elévülés abban az esetben is, ha a jogosult a kötelezett ellen pert indít, és a per a bíróság előtt megfelelően el is indul. Ha azonban a bíróság a keresetet jogerősen elutasítja,³⁶ az elévülési idő az ABGB hivatkozott rendelkezései szerint megszakítás nélkül folyik tovább. Magyarországon a Vht. e tekintetben egyértelmű helyzetet teremt, amikor az 57. § (4) bekezdésében rögzíti, hogy „[a] végrehajtási jog elévülését bármely végrehajtási cselekmény megszakítja.”

34 Vö.: Ptk. 6:25. § (1) bek. a): Az elévülést megszakítja a tartozásnak a kötelezett részéről történő elismerése.

35 Pusztahelyi 2015. 231. o.

36 Vö.: Ptk. 6:25. § (1) bek. c): a követelés kötelezzel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős érdemi határozatot hozott...

Mint említettem, az elévülés egyik kiemelt jogpolitikai célja a bizonytalan jogi helyzetek felszámolása. Éppen ezért, ha egy állami – legyen az bírósági vagy végrehajtási – eljárásban érvényesített követelésről az eljáró szerv rendelkezik, és a követeléssel kapcsolatosan eljárási cselekmény megy végbe, akkor annak a követelésnek a helyzete tisztázott lesz, következésképpen az elévülés is megszakad.

Az elévülés megszakadását eredményező okok kapcsán – amint említettem – ugyancsak fel szokott merülni a kérdés, hogy egyező akaratelhatározással a felek eltérhetnek-e az irányadó törvényi szabályoktól, és ebben az esetben bővíthetik-e a megszakadást kiváltó jogi tények körét. Az igenlő válasz mellett érvelő szerzők ennek lehetővé tételében a felek privátautónómiájának széles körű elismerését vélik azonosítani, amelyet piacgazdasági körülmények között okvetlenül kívánatosnak tartanak.³⁷ Amennyiben ugyanakkor a felek az elévülést megszakító körülményekről szabadon állapodhatnak meg, és adott esetben könnyebbé tehetnék a jogosult számára az elévülés megszakítását, ezzel voltaképpen csak elodázhathatnák a tényleges joggyakorlást és igényérvényesítést, szembe menve ezzel az elévülés egyik kiemelt – és korábban szintén bemutatott – jogpolitikai indokával. A tagadó válasz mellett érvelő szerzők álláspontja szerint így az elévülést megszakító jogi tények köre a polgári jogi jogszabályokban zárt, taxatív, a felek által nem bővíthető.³⁸ Mivel pedig az ABGB ezeket a jogi tényeket eleve meghatározza, a kapcsolódó szabályokat az osztrák bíróságok is megszorítóan értelmezik.³⁹

5. Hivatalbóltság és jogvesztés

Mint ismeretes, az elévülés nem a jogosultat megillető alanyi jogot, csupán annak igényállapotát szünteti meg: az elévülés elsődleges jogkövetkezményeként az elévült követelés jogosultjától az állam mindössze megtagadja annak lehetőségét, hogy számára a követelése érvényesítéséhez a kényszerapparatán keresztül segítséget nyújtson, de nem fosztja meg a jogosultat

37 VÉKÁS 2016. 308-310., VÉKÁS 2018. 389. o.

38 JÓJÁRT. 683. o., WELLMANN 10. o., PUSZTAHELYI 2015. 163. o.

39 PUSZTAHELYI 2024. 51. o.

a kötelemből származó alanyi jogától.⁴⁰ Ennek az elvi megközelítésnek pedig számos gyakorlati következménye is van: a 6:23. § (2) bekezdése szerint például „[a]z elévülés a kötelezettnek a szolgáltatás teljesítésére vonatkozó kötelezettségét nem érinti; az elévült követelés alapján teljesített szolgáltatást a követelés elévülésére tekintettel visszakövetelni nem lehet.” A 6:50. § (1) bekezdése alapján továbbá „[a]z elévült pénzkövetelést is be lehet számítani, ha a beszámítani kívánt pénzkövetelés elévülése a pénztartozás esedékessé válásának időpontjában még nem következett be.” Ezek a rendelkezések jól mutatják, hogy az elévülés következtében a jogosult elesik ugyan az állami úton történő igényérvényesítés eszközrendszerétől, a követelése teljesítésére vonatkozó alanyi joga ugyanakkor változatlanul fennmarad, azt a polgári jog elismeri, és ennek megfelelően alakítja az elévült követelés teljesítésével járó következményeket is.

Ennek a megközelítésnek a további nagyon lényeges hozadéka, hogy az elévülést „[a] bírósági vagy hatósági eljárásban nem lehet hivatalból figyelembe venni.”⁴¹ Pontosan amiatt, mert az elévülés nem a kötelemből származó alanyi jogot, hanem annak állami úton történő kikényszeríthetőségét: igényállapotát szünteti meg, az elévülés tényére a kötelezettnek minden esetben hivatkoznia kell. Más megfogalmazásban, további jogkövetkezményként az elévülés igényszüntető kifogást alapoz meg a kötelezettnél, azaz az elévült követelés érvényesítése esetén a teljesítést erre hivatkozva kifogással megtagadhatja, a bíróság az elévülést viszont ekkor, és csakis ekkor veheti figyelembe.⁴²

Az ABGB rendszerében az alanyi jog és az igényállapot egymástól az elévülés következtében történő szétválása sajátos fénytörésben jelenik meg. Az 1501. § értelmében az elévülés Ausztriában is kizárólag a felek kifogása alapján vehető figyelembe, az elévülésre a teljesítést követelő jogosulttal szemben a kötelezettnek tehát az osztrák jog alapján hivatkoznia kell. Az ABGB

40 VÉKÁS Lajos: Az elévült követelés. In: GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, Budapest, 2024. A Ptk. 6:23. §-hoz fűzött magyarázat; VÉKÁS 2016. 313-314. o., PUSZTAHELYI 2014. 250. o. Vö.: Ptk. 6:23. §: (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az elévült követelést bírósági eljárásban nem lehet érvényesíteni.

41 Ptk. 6:23. § (4) bek.

42 PUSZTAHELYI 2014. 253-255. o., VÉKÁS 2016. 314. o.

szerint az elévülés ugyanakkor jogvesztő jellegű,⁴³ vagyis a kötelemből fakadó alanyi jogot is megszünteti,⁴⁴ és nem csak a jogosultat zárja el követelése állami általi kikényszerítésétől. Az ABGB-ben az elévülésre vonatkozó szabályok között nincsen olyan, amelyik arra utalna, hogy az elévülés csupán a bírósági úton történő kikényszerítés lehetőségét érintené, és az alapul fekvő alanyi jogot nem. Ez a jogalkotói döntés az ABGB korábban már bemutatott azon szabályozástechnikai megoldásával függ össze, amelynek keretében a kódex az elévülést és az elbirtoklást egymással összekapcsolva szabályozza.⁴⁵ Az elévülés ennek megfelelően számos esetben nem csak az alanyi jog eredeti jogosultnál való megszűnésével, de az elbirtoklás következtében egy másik alanyi jog új jogosultnál való keletkezésével is együtt jár (e vonás miatt nevezte a háború előtti magánjogi terminológia az elbirtoklást „jogszerző elévülésnek”⁴⁶). Ezt az alapállást az elévülés ABGB által meghatározott joghatásai is tükrözik. Eszerint az elévült követelés kötelezettje kérheti kötelezettsége törlését a vonatkozó közhiteles nyilvántartásokból, illetve a jogosult követelést biztosító egyéb jogainak megszüntetését, és a kapcsolódó dokumentumok megsemmisítését.⁴⁷ Mindezek értelmében a végrehajtási jog Ausztriában az ABGB-ben foglalt követelmények teljesülése esetén harminc év után megszűnik.

6. Összefoglalás

Összegzőképpen elmondható, hogy a végrehajtási jog elévülésének osztrák és magyar szabályozása között – és ebben nyilvánvaló szerepet játszik az előbbi fejlődésmenetének utóbbiéra gyakorolt történelmi hatása – sok a strukturális hasonlóság. A végrehajtási jog elévülésére vonatkozóan alapvetően mind a két országban a Polgári Törvénykönyv elévülési szabályai lesznek irányadóak, amíg azonban a magyar Vht. a végrehajtási jog elévülését kifejezetten össze is kapcsolja a végrehajtandó követelésével (amely-

43 ABGB. 1451. §: Die Verjährung ist der Verlust eines Rechtes, welches während der von dem Gesetze bestimmten Zeit nicht ausgeübt worden ist.

44 SZALMA 64. o.

45 ABGB. 1452. §

46 LENKOVICS Barnabás: *Dolog jog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2008. 124. o.

47 ABGB. 1499. §

nek elévülési idejét ennél fogva akár a felek megállapodása is befolyásolni tudja), addig az osztrák végrehajtási és eljárási törvények erről nem tesznek említést. Ausztriában a végrehajtási jog elévülésére így az ABGB általános szabályai lesznek irányadóak, az osztrák kódex a magyarhoz képest viszont lényegesen hosszabb általános elévülési időt: harminc évet határoz meg a külön elévülési idő alá nem rendelt követelések, így a végrehajtási jog tekintetében is. Ennek jogpolitikai oka, hogy az osztrák jogalkotó az elévülést és a hagyományosan hosszabb idő alatt bekövetkező elbirtoklást együttesen szabályozza.

Az elévülés nyugvásának és megszakadásának jogintézményeit mind az osztrák, mind a magyar jog elismeri, az ABGB alapján a nyugvásra okot adó körülmény elhárulását követően a jogosultnak – a magyar egyhez képest – még két év áll majd a rendelkezésére ahhoz, hogy igényét érvényesítse. A követelés elismerése, illetőleg az annak fennállására utaló bármilyen kötelezett magatartás mind a két országban megszakítja az elévülést, akárcsak a követelés sikeres bírósági érvényesítése. Az elévülés ténye az ABGB és a Ptk. értelmében is a kötelezett kifogása alapján vehető csak figyelembe, noha az elévülés az ABGB rendszerében – tekintettel az elbirtokláshoz fűződő szoros kapcsolatára – jogvesztő jellegű, azaz nem csak a követelés kikényszeríthetőségét szünteti meg, hanem a jogosultat megillető alanyi jogi jogosultságot is.

Irodalomjegyzék

FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007.

JÓJÁRT Eszter: *Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben – elméleti alapvetés*. 2014/12.

LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2002.

LENKOVICS Barnabás: *Dologi jog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2008.

MENYHÁRD Attila: *Dologi jog*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2010.

PUSZTAHELYI Réka: *A magánjogi elévülés*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2015.

PUSZTAHELYI Réka: *Az elévülési szabályok megváltoztathatósága: a magánautonómia határai*. Állam- és Jogtudomány, 2024/1.

SZALMA József: *Az elévülési határidő szabályainak jogi természete az európai és a magyar magánjogban*. Glossa Iuridica, 2023/1–2.

SZLADITS Károly: A magyar magánjog fejlődésmenete. In: SZLADITS Károly (szerk): *Magyar Magánjog, első kötet – általános rész, személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.

VÉKÁS Lajos: *A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban*. Magyar Jog, 2018/7-8.

VÉKÁS Lajos: Az elévülés nyugvásának lényege. In: GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, Budapest, 2024.

VÉKÁS Lajos: Az elévült követelés. In: GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, Budapest, 2024.

VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog – általános rész*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2016.

VERESS Emőd: Az 1848-as polgári jogi kodifikációs terv és Erdély: egy tanulságos országgyűlési vita 1868-ból. In: MEZEY Barna – VERESS Emőd (szerk): *Az áprilisi törvények 175 éve: a modern Magyarország megalapozása*. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2024.

WELLMANN György: *Néhány jogértelmezési kérdés a Ptk. Kötelmi Jogi Könyvből*. Gazdaság és Jog, 202/11-12.